

แนวทางการปฏิบัติงานในระดับแกนนำชุมชน
สำหรับการช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤตจากฝิ่น ป๊อป ฝิ่นเข้า
และความเชื่ออื่น ๆ

โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์
กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

พ.ศ. 2550

เลขทะเบียน	000963
วันที่	8 ม.ค. 2551
เลขเรียกหนังสือ	พม 30.6
ย191น5	8550

ชื่อเรื่อง แนวทางการปฏิบัติงานในระดับแกนนำชุมชนสำหรับการช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤต
จากฝิ่บอบ ฝิ่เข้า และความเชื่ออื่น ๆ

ที่ปรึกษา

นพ.มล.สมชาย	จักรพันธุ์	อธิบดีกรมสุขภาพจิต
นพ.อภิชัย	มงคล	รองอธิบดีกรมสุขภาพจิต
นพ.ทวี	ตั้งเสรี	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์
นพ.ศักดิ์	กาญจนาวิโรจน์กุล	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจิตเวชนครราชสีมาราชนครินทร์
นพ.ธรณินทร์	ทองสุข	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์
นพ.อุดมภู	พรหมสิดา	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจิตเวชนครพนมราชนครินทร์
นพ.ประภาส	อุครนันท์	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจิตเวชเลยราชนครินทร์

บรรณาธิการ

นางวัชนี	หัตถพนม	โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์
นางสุวดี	ศรีวิเศษ	โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์

คณะทำงาน

นางกานดา	ผาวงศ์	โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์
นางไพลิน	ปรัชญคุปต์	โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์
นางวัชรวิทย์	เสาร์แก้ว	โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์

พิมพ์ครั้งที่ 1 วันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2550
จำนวน 100 เล่ม

พิมพ์ที่ โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

คำนำ

ความเชื่อเป็นเรื่องที่มีอยู่ในปัจเจกชนแต่ละคน ซึ่งพยายามหาคำตอบในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น จนอาจจะทำให้เกิดภาวะวิกฤตในชุมชนได้ โดยเฉพาะในภาคอีสานยังมีความเชื่อในเรื่องผีปอบที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจ หากได้ยั่วยุให้มีการล้มตายหรือมีพิธีกรรมไล่ปอบหรือมีผีเข้าคนอีสานถือเป็นเรื่องใหญ่ที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน เพราะเป็นเรื่องความเป็นความตายที่ต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดขึ้นในครอบครัว และเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยของคนในชุมชนตามมา ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องอาศัยความร่วมมือและใช้ศักยภาพของชุมชนเป็นสำคัญ ตลอดทั้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือผู้เชี่ยวชาญเป็นส่วนหนึ่งในทีมของชุมชนในการแก้ไขสถานการณ์ให้สงบลง ดังนั้น เพื่อให้เกิดแนวทางการปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิตจึงได้จัดทำ แนวทางการปฏิบัติงานในระดับแกนนำชุมชนสำหรับการช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤตจากผีปอบ ผีเข้าและความเชื่ออื่นๆ ขึ้นมา เพื่อช่วยให้บุคคลที่จะเข้าไปดำเนินการช่วยเหลือในเรื่องผีปอบ ผีเข้า และความเชื่ออื่นๆ มีความรู้ ความเข้าใจในบริบทที่เกี่ยวกับความเชื่อที่มีอยู่ และให้การช่วยเหลือตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง อันจะนำไปสู่การให้การช่วยเหลือที่ประสบผลสำเร็จเนื้อหาในคู่มือเล่มนี้จะกล่าวถึง บทนำ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน แนวทางการดูแลช่วยเหลือและแนวทางการป้องกันการเกิดปัญหาความวุ่นวายในชุมชนจากข่าวลือความเชื่อเรื่องผีปอบ ผีเข้าและความเชื่ออื่นๆ และบทสรุป หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจทำความเข้าใจในความเชื่อที่เกี่ยวข้อง และแนวทางการช่วยเหลืออันจะนำไปสู่การให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนที่ประสบกับภาวะวิกฤตจากผีปอบ ผีเข้า และความเชื่ออื่นๆ อย่างเข้าใจ ไม่ขัดแย้งหรือเป็นปฏิปักษ์กับความเชื่อนั้นๆ ช่วยให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชนในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

คู่มือฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดีและมีเนื้อหาสาระที่ใกล้เคียงกับบริบททั้งทางสังคม วัฒนธรรมของชาวอีสาน เนื่องจากได้ผู้ที่มีประสบการณ์ตรงที่อาศัยอยู่ในชุมชนภาคอีสาน 19 จังหวัด ได้แก่พระภิกษุสงฆ์ แกนนำชุมชน อาจารย์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. อสม. ผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกระดับที่ร่วมระดมสมองจนได้เนื้อหาสาระที่สำคัญจากการประชุมสัมมนาการพัฒนาเทคโนโลยีการช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤตจากผีปอบ ผีเข้า และความเชื่ออื่นๆ ในวันที่ 20-21 กันยายน 2550 ณ โรงแรมโฆษะ จังหวัดขอนแก่น คณะทำงานจึงใคร่ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาเอกสารฉบับนี้มา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณนางนาคยา ทฤษฎีคุณ ผู้อำนวยการศูนย์สุขภาพจิตที่ 5 และนางสาวบังอร ศรีเนตรพัฒน์ ผู้อำนวยการศูนย์สุขภาพจิตที่ 6 ที่กรุณาช่วยประสานงานและให้ความร่วมมือเข้าร่วมโครงการด้วยดีตลอดมา ขอขอบพระคุณนายแพทย์สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ผู้อำนวยการโรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป ผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมชน สาธารณสุขอำเภอที่ช่วยกรุณาให้ความอนุเคราะห์ส่งบุคลากรเข้าร่วมโครงการด้วยดี

วัชนี หัตถพนม และคณะ

ตุลาคม 2550

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน	3
บทที่ 3 แนวทางการดูแลช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤตจากฝิ่ปอบ ฝิ่เข้า และความเชื่ออื่น ๆ	9
บทที่ 4 แนวทางการป้องกันการเกิดปัญหาความวุ่นวายในชุมชนจากข่าวลือ ความเชื่อเรื่องฝิ่ปอบ ฝิ่เข้าและความเชื่ออื่น ๆ	11
บทที่ 5 สรุป	12
เอกสารอ้างอิง	13
ภาคผนวก	14
- รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย และวิทยากร	15
- แนวทางการพูดคุยเพื่อช่วยเหลือจิตใจผู้ประสบภาวะวิกฤตจากฝิ่ปอบ ฝิ่เข้า และความเชื่ออื่น ๆ	17

บทที่ 1

บทนำ

ความเชื่อ คือ ความมั่นใจต่อสิ่งนั้นๆ ว่าเป็นความจริง ซึ่งความเชื่อบางอย่างอาจสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ความเชื่อเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์มาตั้งแต่ยุคโบราณ ตอนที่ยังไม่มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ไม่มีการพิสูจน์ถึงความจริงของเรื่องนั้นๆ ส่วนความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อที่มีอยู่ในตัวบุคคลแต่ละคน ซึ่งพยายามหาคำตอบในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ผีเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติที่อยู่เหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์มีความผูกพันกันและได้แสดงพฤติกรรมร่วมกันเกิดเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี ซึ่งในปัจจุบันในท้องถิ่นอีสานบางแห่งความเชื่อเรื่องผีก็ยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชุมชนมาตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน ผีเป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจเหนือธรรมชาติที่ชาวอีสานให้ความสำคัญ เพราะผีผูกพันอยู่กับการดำเนินชีวิต ตั้งแต่เกิดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ผีทำให้ชาวอีสานดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเดียวกันด้วยความราบรื่น สงบสุข เชื่อต่อการดำเนินชีวิตให้มีความสุข ไม่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน โดยไม่ต้องมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือ กฎ หมาย ที่เป็น ลาย ลั ก ษ ณ์ อักษร มี สาล มา คอย ตัด สิน คดี ถึง สิ่ง ถูก หรือ ผิด (<http://www.school.net.th/library/create-web/10000/religion/10000-4569.html>, 2007)

นอกจากความเชื่อเรื่องผีที่ทำให้เกิดความสงบสุขในสังคมอีสานแล้ว ยังมีความเชื่อเรื่องผีที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ภายในชุมชน นั่นคือ ความเชื่อเรื่องผีปอบของคนอีสานซึ่งยังคงเป็นความเชื่อที่ฝังลึกในจิตใจมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามแนวเขตเทือกเขาชนบท หากได้ยินว่ามีการล้มตายหรือมีพิธีกรรมไล่ปอบ หรือมีผีเข้าหมู่บ้าน คนอีสานถือเป็นเรื่องใหญ่ที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน เพราะเป็นเรื่องความเป็น ความตายที่ต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดขึ้นในครอบครัว เนื่องจากพิธีกรรมไล่ปอบก่อให้เกิดความหวาดกลัว เพราะเป็นเรื่องความเป็นความตายของคนในครอบครัว อีกทั้งผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นปอบจะถูกไล่ออกจากหมู่บ้าน ถูกรังเกียจจากคนในหมู่บ้าน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นปอบอย่างมาก จากการถูกขับไล่ออกจากหมู่บ้าน บางรายถูกทำร้าย ต้องเร่ร่อนไปตามที่ต่าง ๆ ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตตามมา ทั้งตัวผู้ถูกกล่าวหาและครอบครัว ทำให้ครอบครัวผู้ถูกกล่าวหาได้รับความเดือดร้อนและทุกข์ใจอย่างมาก จะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์เหล่านี้ในชุมชนใด จะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิตและมีการเชื่อมโยงการตายของชาวบ้านเข้าเป็นเรื่องเดียวกันกับปอบ ยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดความกลัว และวิตกกังวลสูงขึ้นเรื่อยๆ (วัชนี หัตถพนมและคณะ, 2547) จึงถือว่าเป็นวิกฤติในชุมชนอย่างหนึ่งที่ทีมสุขภาพจิตในพื้นที่ซึ่งได้แก่แกนนำชุมชนที่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการช่วยเหลือ ต้องเข้าไปให้การช่วยเหลือโดย

คว่น เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อผู้ที่ถูกผีเข้า ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นปอบ และความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยของคนในชุมชนโดยรวม โดยในการดำเนินงานช่วยเหลือกลุ่มคนซึ่งประสบภาวะวิกฤตเรื่องผีปอบหรืออุปทานหมู่ ในแต่ละหน่วยงานจะดำเนินการไปตามสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ หรือสาเหตุที่เกิดขึ้น ซึ่งมักจะมีการบันทึกไว้ภายในหน่วยงานของตนเอง ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานช่วยเหลือกลุ่มคนดังกล่าวเป็นไปในแนวทางเดียวกัน กรมสุขภาพจิตจึงได้จัดทำโครงการพัฒนาแนวทางปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ที่ประสบภาวะวิกฤตจากผีปอบและความเชื่ออื่นๆ ในภาคอีสานขึ้นมาโดยผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยตัวแทนจากโรงพยาบาลจิตเวชในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เครือข่ายผู้ปฏิบัติงานสุขภาพจิต ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล แกนนำชุมชน และองค์กรอิสระที่มีประสบการณ์ในการดูแลช่วยเหลือกลุ่มคนซึ่งประสบภาวะวิกฤตเรื่องผีปอบหรืออุปทานหมู่ ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน และจัดทำคู่มือฉบับนี้ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงานของแกนนำชุมชนได้นำไปทดลองใช้ และนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำจัดพิมพ์ เผยแพร่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้เป็นคู่มือปฏิบัติงานต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้แกนนำชุมชนมีแนวทางปฏิบัติในการช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤตจากผีปอบ ผีเข้า และความเชื่ออื่น ๆ
2. เพื่อให้ผู้ประสบภาวะวิกฤตจากผีปอบ ผีเข้า และความเชื่ออื่น ๆ ได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

บทที่ 2

ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน

การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤตเรื่องผีปอบ ผีเข้า และความเชื่ออื่น ๆ นั้น ความรู้เกี่ยวกับเรื่องผีปอบ ผีเข้า เป็นข้อมูลที่จำเป็นที่แกนนำชุมชนต้องมีความรู้ เพื่อความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวและเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างความเข้าใจกับชุมชน และตัวผู้ประสบภาวะวิกฤตความรู้ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยองค์ความรู้ต่อไปนี้

1. ความหมายของผีปอบ

วิชณี หัตถพนมและคณะ(2547) ได้สรุปความหมายของผีปอบไว้ 2 มุมมอง คือมุมมองทางโลก หรือมุมมองของประชาชน และมุมมองทางการแพทย์หรือมุมมองของนักวิชาการ สรุปได้ดังนี้

ความหมายทางโลก (มุมมองของประชาชน) ผีปอบเป็นผีที่เกิดจากคนที่มิมีชีวิตอยู่จริง ๆ โดยแฝงร่างอยู่ในร่างกายของคนที่เล่นคุณไสยหรือพวกอวิชา เรียนไปแล้วรักษาไม่ได้ ปฏิบัติตามข้อกำหนดไม่ได้ของจะเข้าตัว และกลายเป็นปอบในที่สุด ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นปอบ จะมีการแสดงออกของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น อยากรินของแปลก ๆ เดินแก้ผ้า ไม่พูด เป็นต้น ผีปอบสามารถติดต่อสืบทอดกับบุคคลในครอบครัวได้ และหากจะขับไล่ปอบจากคนที่ถูกปอบเข้าจำเป็นต้องอาศัยหมอผีหรือผู้รู้เวทมนตร์มารักษา

ความหมายของนักวิชาการ ผีปอบในมุมมองของนักวิชาการหมายถึง ผีที่ให้โทษ เกิดจากคนที่เล่นของ มีวิชาอาคม เมื่อทำผิดข้อห้ามก็จะกลายเป็นปอบเข้าสิงในตัวคน เพื่อกินตับไตไส้พุงจนตายจึงออกจากร่าง ใครที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นปอบจะเป็นที่เกลียดชังของชาวบ้าน

จากความหมายของผีปอบทั้งในมุมมองของประชาชน และมุมมองของนักวิชาการจะพบว่า ผีปอบมีความหมายที่คล้ายคลึงกัน คือ เป็นผีที่แฝงร่างเข้าสิงในตัวคน และทำอันตรายต่อคนที่เข้าสิงเกิดจากการกระทำผิดในข้อห้ามต่าง ๆ ผลกระทบที่ได้รับ ทั้งตัวผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นปอบ และผู้ที่ถูกปอบเข้าสิง จะได้รับผลกระทบ คือ ผู้ที่เป็นปอบจะเป็นที่เกลียดชังของชาวบ้าน และผู้ที่ถูกปอบเข้าสิงจะได้รับอันตรายหากขับไล่ผีปอบด้วยวิธีที่รุนแรง

2. สาเหตุของการเกิดผีปอบ

ปรากฏการณ์ที่จะเกิดปอบขึ้นในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะพบว่ามิเหตุการณ์ผิดปกติในหมู่บ้านก่อน โดยเฉพาะกรณีที่มีคนตายติดๆ กันอย่างผิดปกติ จากนั้นชาวบ้านจะชูปชิวพิกษ์วิจารณ์หาสาเหตุที่ทำ

ให้คนตาย และมักลงความเห็นร่วมกันว่าเป็นผีปอบ ทั้งๆ ที่ไม่มีใครเคยเห็นผีปอบว่ามีรูปร่างหน้าตาอย่างไร แต่เชื่อว่าปอบเป็นต้นเหตุให้คนตายตึกๆ กัน ด้วยการกินตับไตไส้พุง

ส่วนความเชื่อของคนอีสานผีปอบมีหลายชนิด แต่มีปอบที่สำคัญ 2 ชนิด คือ ปอบเชื้อ และปอบมนต์ โดยมีสาเหตุของการเกิดปอบ ดังนี้

2.1 ปอบเชื้อ คือ ปอบที่สืบต่อเป็นทอดๆ ในหมู่ญาติพี่น้อง เช่น ถ้าแม่เป็นปอบ เมื่อตัวแม่ตาย เชื่อว่าปอบของคนตายจะไปสิงอยู่กับลูกสาวหรือญาติพี่น้อง ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง

2.2 ปอบมนต์ จะเกิดกับคนเรียนวิชาอาคม ของขลัง กองกระพันชาตรีและมนต์เสน่ห์ ซึ่งส่วนใหญ่เจ้าของไม่สามารถปฏิบัติตามที่ครูสอนหรือห้ามได้ เชื่อว่ามนต์วิชากลายเป็นผีปอบกินคนหรือกินตัวเองในที่สุด

สงัน สุวรรณเลิศ (2529) ได้กล่าวถึงผีปอบไว้ว่าผีปอบ เป็นผีที่เกิดมาจากคนที่มิมีชีวิตอยู่จริงๆ โดยแฝงร่างอยู่ในร่างกาย โดยมีสาเหตุดังนี้

1. ผีปอบ เกิดมาจากการศึกษาทางไสยศาสตร์ หรือเวทมนต์คาถา เช่น คาถาที่ทำให้การค้าดีขึ้น เสน่ห์ยาแฝด คาถาทำให้พูดเก่ง หรือคาถาลิ้นทอง คาถาทำให้เกิดเสน่ห์ในเรื่องเพศ คาถาชนิดนี้จะทำให้เกิดเป็นผีปอบเร็ว คาถาเหล่านี้จะมีข้อห้ามที่ไม่ให้ประพฤติในสิ่งที่ไม่ควรประพฤติซึ่งเป็นเคล็ด และภาคอีสานเรียกว่า “ชะล่า” เช่น ห้ามรับประทานอาหารบางอย่าง ห้ามรับค่าเล่าเรียนสูงกว่าครูกำหนดไว้ ห้ามลอดราวผ้า หรือความประพฤติไม่เหมาะสมอย่างอื่นๆ

2. เกิดมาจากการได้รับพันธุกรรมจากบรรพบุรุษ สืบเนื่องมาจากคนที่เป้นผีปอบหรือเจ้าของผีปอบนี้ เมื่ออายุมากจะตาย ผีปอบก็จะแฝงอยู่ในร่างของลูกหลานต่อไป

3. มีสิ่งต่างๆ ไว้ในครอบครอง อาจจะเป็นสิ่งของทางไสยศาสตร์ เช่น ว่านผีปอบ ว่านกระจาย สี่สิ่งเสน่ห์ต่างๆ ตามความเชื่อถือของสังคมอีสาน แต่ในภาคกลางเรียกว่า น้ำมันพราย ทำขึ้นเพื่อหวังลาภยศ

4. มีความเชื่อว่าผีปอบนั้นเมื่อขาดเจ้าของ เป็นต้นว่าเจ้าของตายหรือเนื่องจากใช้ไสยศาสตร์ไล่ผีปอบออกไป ผีปอบจะออกจากเจ้าของเดิมไป แล้วล่องลอยไปตามที่ต่างๆ โดยที่ไสยศาสตร์ควบคุมไม่ได้

5. ผีปอบเกิดจากว่านชนิดหนึ่งเรียกว่า “ว่านผีปอบ” เป็นจุดกำเนิดสำคัญสำหรับทำให้เกิดตัวผีปอบ ว่านนี้ถ้าใครเก็บไว้ครอบครองคนในบ้านจะถูกผีปอบเข้าไปแฝงอยู่เพราะตัวว่านเป็นต้นเหตุจะต้องกั้วว่านเก็บไปทิ้ง

3. อาการและอาการแสดงในทัศนะของการถูกผีเข้า

สงัน สุวรรณเลิศ (2529) ได้กล่าวถึงอาการที่ถูกผีปอบเข้า แบ่งออกได้ 3 ระยะ

1. ระยะเริ่มเข้า ระยะนี้ผู้ถูกเข้าจะเริ่มมีอาการมึนงง มึนชาตามตัว ตามมือเท้า อายากร้องไห้ เห็นเป็นก้อนกลมๆ อาการหนาวสั่น เหงื่อใจ อาจเห็นเป็นลิ่ง สุนัข แมว ไก่ หรือเห็นเป็นคนก็ได้ บางคน

เล่าว่าเหมือนมีคนมาเรียก แนนหน้าออก หรือบางคนก็บอกว่าในระยะนี้ไม่มีอะไรเลยก็ได้ อาการต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะมีอาการครบหมด บางคนอาจมีเพียง 2-3 อย่างเท่านั้นก็ได้ อาการในระยะนี้มักจะอยู่ไม่เกิน 1 ชั่วโมง บางรายก็เป็นอยู่ประเดี๋ยวเดียวก็ได้

2. ระยะผีเข้า ระยะนี้เป็นระยะที่ผีปอบได้เข้าสู่ร่างกายโดยสมบูรณ์แล้ว ความรู้สึกของผู้ถูกเข้าจะค่อยๆ เปลี่ยนไปจากเดิม ผีปอบเข้าไปอยู่ในคนได้หลายทางด้วยกัน พบว่าที่เข้าบ่อยๆ ได้แก่ 1. แขนหรือมือ โดยเฉพาะที่นิ้วมือ 2. เท้า 3. ตา 4. จมูก 5. ห้วนม การที่จะทราบว่าเข้าทางไหนนั้นเป็นความรู้สึกของผู้ถูกเข้าเองก่อนที่จะถึงระยะไม่รู้สีกตัว เพราะบริเวณร่างกายตามส่วนที่กล่าวมาแล้วนั้นมีความรู้สึกมากขึ้นเหมือนกับมีอะไรผ่านเข้าไป เมื่อผีปอบเข้าไปแล้วมีอาการต่างๆ พอจะสรุปได้ 5 ประการ คือ

2.1 ร้องเอะอะขึ้นมา บางคนก็ร้องสุดเสียง บางคนก็ร้องเหมือนผี บางคนก็นั่งร้องให้เลยๆ

2.2 เกิดมีอาการเกร็ง ส่วนมากมักจะเกร็งทั้งตัว มือกำแน่น แต่เป็นชั่วคราวหนึ่งเท่านั้น

2.3 กระตุก อาจจะกระตุกต่อจากเกร็งก็ได้ หรือไม่กระตุกเลยก็ได้ โดยมากมักจะมีอาการเกร็งเลยๆ

2.4 อาการอาบ ไม่มองหน้าใคร และไม่พูด บางทีก็มีหัวเราะ มองดูลักษณะท่าทางของใบหน้า มักจะมีรูปลักษณะคล้ายกับเจ้าของผีปอบที่มาเข้า

2.5 พูดออกมาหรือภาษาอีสานเรียกว่า “ออกปาก” ซึ่งเป็นอาการสำคัญของคนที่ถูกผีเข้า เพราะเราสามารถแยกได้จากการแกล้งทำ โดยคนที่ถูกผีเข้าจริงๆ มักจะมีอาการภวังค์ คือ มีอาการพูดออกไปได้โดยไม่รู้สึกตัว เหมือนกับถูกสะกดจิตแล้วพูด การพูดมักจะพูดได้เรื่องราวและได้ตอบคำถามได้ตามสมควร บางทีถ้าอาการภวังค์มีน้อย อาจจะพูดไม่ได้เรื่องราวอะไรเลย ถ้าคนที่ถูกผีปอบเข้าไม่มีภวังค์ก็ต้องอาศัยดูจากลักษณะท่าทางเป็นหลัก การพูดหรือออกปากนี้มักจะอาศัยหมอผีที่ชำนาญในการไล่มาซักถาม จึงจะได้เนื้อความดีกว่าคนอื่นที่ซักถามโดยไม่มีความรู้ทางไสย เวลาคูคนที่ถูกปอบเข้ามักจะบอกว่า ผีปอบนั้นมาจากใครหรืออยู่กับใคร หรือใครเป็นเจ้าของ และนอกจากนี้ก็ยังบอกว่ามีวัตถุประสงค์ในการมาเข้าอย่างไร อาจจะมาดีหรือมาร้าย หรืออาจมาเพื่อผ่านไปเท่านั้น

3. ระยะที่ผีปอบออก ตามธรรมดาคนที่ถูกผีปอบเข้านั้น ชาวบ้านมักจะรู้ได้ทันทีเพราะเคยพบเห็นอยู่บ่อย เขาจะไปเรียกหมอผีหรือหมอธรรมให้ทำการไล่ออกไป อาการที่รู้ว่าผีออกไปสังเกตได้ คือ

3.1 ร้องออกมาด้วยความเจ็บปวด พร้อมกับบอกว่า “กูไปแล้วโว้ย” (กูเป็นภาษาถิ่นหมายถึง “ผม” หรือ “ฉัน”)

3.2 อาเจียนพร้อมกับบอกว่า “กูไปแล้ว”

3.3 ปัสสาวะหรืออุจจาระออกมาให้เห็น

3.4 บางรายอยู่นิ่งๆ แล้วสติก็คืนมาได้ ส่วนมากมักจะมีอาการสบายดี บางคนจะมีอาการปวดเมื่อยตามตัว อ่อนเพลีย กลัว ไม่สบายใจ นอนไม่หลับ ใจสั่น และมึนงง จะเป็นอยู่ระยะหนึ่งแล้วจะค่อยๆ หายไปเอง

กิมทอง มาศสุวรรณ (2533) กล่าวว่าเมื่อปอบเข้าคน ภาษาไทยกลางว่าปอบสิง ส่วนทางอีสานว่าปอบเข้า เวลาปอบเข้าคนนั้นมีอาการต่างๆ กัน บางคนร้องอะอะไววาย บางคนร้องไห้โศ บางคนล้มพับสลบไสลไปในทันทีทันใด บางคนไม่มีอาการดังกล่าวเลย แต่อาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่แล้วทรุดหนักลงในทันทีทันใดเหมือนกัน บางคนกว่าจะรู้ว่าปอบเข้าสิงก็เวลาผ่านไปแล้วตั้งวันสองวันที่รู้ว่าปอบเข้าหรือปอบสิงนั้น เพราะผีปอบมันออกปากเอง คือบอกว่าข้าคือปอบของคนนั้น คนนี้ แต่บางคนไม่ออกปากเลย ต่อเมื่อคนพากันสงสัยจัดให้มีการ “ไล่ปอบ” ขึ้นจึงได้ออกปาก ปอบชนิดนี้เรียกว่า “ปอบกักกิก” (คำว่า “กัก” แปลว่า “ไป” ในภาษาอีสาน)

ประมวล พิมพ์เสน (2540) กล่าวว่า ผีปอบเมื่อเข้าสิงร่างกายคนแล้ว แย่งอาหารกินจนคนผ่ายผอมลงทุกวัน เมื่อกินถึงตับไตไส้พุงแล้วก็ต้องตายในที่สุด โบราณให้สังเกตว่าคนที่ถูกผีปอบเข้าสิงนั้น มักตาขวาง ไม่กล้าสบตาคน และร่างกายผอมซูบลงเรื่อยๆ

สรุป อาการและอาการแสดงของผู้ที่ถูกผีเข้าจะมีลักษณะแตกต่างกันไป โดยในระยะแรกจะมีอาการมึนงง มึนชาตามตัว ตามมือเท้า อยากร้องไห้ เห็นเป็นก้อนกลมๆ อาการหนาวสั่น เหงื่อเย็นหรือบางรายอาจร้องอะอะไววาย ร้องไห้โศ บางรายตาขวาง ไม่กล้าสบตาคน และร่างกายซูบผอมลงเรื่อยๆ ในระยะที่ผีปอบออกจากร่าง แต่ละรายก็จะมีอาการแตกต่างกันออกไปเช่นกัน บางรายอาจมีการร้องออกมาว่า “กูไปแล้ว” บางรายอยู่นิ่งๆ แล้วสติก็คืนมาได้ และบางรายจะมีอาการปวดเมื่อยตามตัว อ่อนเพลีย กลัว ไม่สบายใจ นอนไม่หลับ ใจสั่น และมึนงง จะเป็นอยู่ระยะหนึ่งแล้วจะค่อยๆ หายไปเอง

4. ผลกระทบทางกาย จิตใจ สังคม ของผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบและผู้ที่ถูกผีปอบเข้า

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ามีผลกระทบดังนี้

4.1 ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบ เกิดผลกระทบ

1) วิถีชีวิตเปลี่ยนไป ไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านได้อย่างราบเรียบ ถูกรังเกียจ เกิดความสะเทือนใจ ถูกเหยียดหยาม ไม่เป็นที่ยอมรับ ต้องดำรงชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยว (สุพรรณ เผือกพันธ์, 2543)

2) เมื่ออยู่ในชุมชนจะถูกขับไล่เรื่อยไป เพราะชาวบ้านรังเกียจที่จะไปเข้าคนอื่น ๆ ให้ได้รับความเจ็บป่วย (สงัน สุวรรณเลิศ, 2515 อ้างถึงใน วัชณี หัตถพนมและคณะ, 2547)

3) เสื่อมเสียชื่อเสียงของตนและตระกูล เสียสุขภาพจิตจากการรังเกียจของชาวบ้าน เสียอาชีพ การงาน รวมถึงรายได้และความมีคุณค่าในตน (สุภาพร ประดับสมุทร, 2542)

4.2 ผู้ที่ถูกผีปอบเข้า เกิดผลกระทบดังนี้

1) ปัญหาทางจิตใจและสังคมภายหลังจากผีออกไปแล้วรู้สึกอับอายหรืออาจถูกล้อเลียนจากเพื่อนบ้านหรือวิตกกังวลว่าอาจถูกผีเข้าซ้ำและคนในครอบครัวก็วิตกกังวลว่าผีเข้าอาจทำอันตรายถึงแก่ชีวิตได้

2) บาดเจ็บจากการไล่ผี เช่น ใช้ไฟจี้ตามตัว ใช้หวายตี

3) แสดงพฤติกรรมไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมขณะถูกผีเข้า

4) สูญเสียรายได้ในการประกอบพิธีกรรมเพื่อขับไล่ผี ตลอดจนเสียเวลาในการประกอบอาชีพ

5. การบำบัดรักษา

หลักในการรักษา คือ พยายามหาข้อขัดแย้งทางจิตใจหรือความเครียดทางจิตใจ สังคม ให้ผู้ป่วยได้รู้จักตนเอง เข้าใจและแก้ไขข้อขัดแย้งต่างๆ ได้แก่

1. การสะกดจิต ซึ่งผู้ที่จะทำได้คือจิตแพทย์

2. การทำจิตบำบัด ทั้งจิตบำบัดแบบประทับประคอง และจิตบำบัดเชิงลึกที่มุ่งเน้นให้ผู้ป่วยได้เข้าใจตนเอง ค้นหาข้อขัดแย้งทางจิตใจที่เป็นผลให้เกิดการเจ็บป่วยขึ้น จนเกิดความเข้าใจตนเอง ยอมรับตนเอง มีแนวทางในการจัดการกับความขัดแย้งในใจด้วยวิธีที่เหมาะสม เป็นการป้องกันการเกิดซ้ำ ผู้ที่จะทำจิตบำบัดคือจิตแพทย์ นักจิตวิทยา หรือผู้ที่ผ่านการอบรมและฝึกด้านนี้มาโดยเฉพาะ

3. การบำบัดตามแผนปัจจุบัน ในการรักษาผู้ป่วยที่เป็นโรคต่างๆ ที่มีผีเข้าทำให้มีผลต่อความคิดของผู้ป่วย เช่น ผู้ป่วยโรคประสาท โรคจิต ผู้รับผิดชอบในการบำบัดคือบุคลากรสาธารณสุข ซึ่งให้การบำบัดโดยการให้การปรึกษาหรือรักษาเบื้องต้น หากเกินความสามารถก็จะส่งต่อไปรักษา ณ โรงพยาบาลใกล้บ้าน

4. การบำบัดตามความเชื่อ หมอธรรมหรือหมอที่รู้เวทย์มนต์ หรือหัวหน้าในการรักษา มักเป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือ มีความเมตตา กรุณา พุดจาไพเราะ ให้การรักษาแบบพื้นฐาน ขับไล่ผีที่อยู่ในตัวของคนไข้ออก ไล่ตามความต้องการ นิมนต์พระสวดทำพิธีไล่และรดน้ำมนต์ให้ การเสกคาถาใส่ฝ้ายผูกแขนหรือนำมาผูกคอให้ผู้ป่วย

สำหรับแกนนำชุมชนนั้นการให้คำแนะนำที่ถูกต้อง การให้กำลังใจอย่างเหมาะสม รวมถึงการพูดคุยสื่อสารถึงความจริงใจที่จะช่วยเหลือ เป็นการให้การช่วยเหลือทางด้านจิตใจที่ดีสำหรับผู้ประสบภาวะวิกฤตที่มีความเครียด กลัว และมีความกดดันในจิตใจ (รายละเอียดของการช่วยเหลือดังกล่าวศึกษาได้ในภาคผนวก)

6. ผลกระทบทางกาย จิตใจ สังคม ของผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบและผู้ที่ถูกผีปอบเข้า

สำหรับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบและผู้ที่ถูกผีปอบเข้าในความคิดเห็นของแกนนำชุมชนในการประชุมกลุ่มย่อยของการสัมมนาการพัฒนาเทคโนโลยีการช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤตจากผีปอบและความเชื่ออื่น ๆ ในวันที่ 20-21 กันยายน 2550 ณ โรงแรมโมยะ จังหวัดขอนแก่น มีดังนี้

6.1 ผลกระทบที่มีต่อชุมชน

1) เป็นสาเหตุของความวุ่นวายในชุมชน เกิดการแบ่งแยกทำให้ชุมชนขาดความสามัคคี

2) ก่อให้เกิดปัญหาในด้านเศรษฐกิจของชุมชน เช่น สูญเสียทรัพย์สินในการรักษาผู้ที่ถูกฉีปอบเข้า เสียเวลาในการประกอบอาชีพ

..... 3) ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจกับคนในชุมชน

4) มีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของคนในชุมชน

5) ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบจะวิตกกังวล เครียด ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจ

6) ผู้ที่ถูกกล่าวหาไม่สามารถดำเนินชีวิตในชุมชนได้ปกติเหมือนคนอื่น ๆ

7) ทำให้เกิดกลุ่มมิจฉาชีพ มาหลอกลวง เพื่อทำพิธีกรรมและได้ค่าตอบแทนในการทำพิธีกรรมเป็นจำนวนมาก

8) เสียค่าใช้จ่าย ต้องเรียกรับเงินคนในชุมชน และทำให้เสียเวลา

9) เกิดความแตกแยกในชุมชน ชุมชนขัดแย้งกัน

6.2 ผลกระทบของผู้ที่ถูกปอบเข้าสิง และผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบ

1) ชุมชนรังเกียจ ถูกกีดกันทางสังคม

2) ถูกมองในทางที่ผิด เช่น เป็นโรคจิต โรคประสาททำให้เกิดอาการผีเข้า

3) ไม่ได้ได้รับการยอมรับในชุมชน ถูกมองว่าเป็นกรรมพันธุ์ ไม่ให้ลูกหลานคบหาหรือแต่งงานด้วย กลัวว่าจะถ่ายทอดความเป็นผีปอบมาถึงลูกหลาน

4) เกิดความทุกข์ใจ หดหู่ไม่มีกำลังใจ

6.3 ผลดี

1) ทำให้คนในชุมชนหันมาปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนามากขึ้น เช่น เข้าวัด ทำบุญ ตักบาตร ปฏิบัติธรรม ถือศีล เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

2) ทำให้คนในชุมชนปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม เช่น เคารพนับถือบรรพบุรุษ ญาติผู้ใหญ่

3) ไม่ทำผิดศีลธรรม รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไม่ให้สูญหาย

4) คนในชุมชนเกิดความสบายใจ ชุมชนมีความสงบในกรณีทำพิธีไล่ปอบทั้งหมดในบ้าน

5) เพิ่มความระมัดระวังป้องกันการเกิดเหตุการณ์ไม่ดีในชุมชน

6) คนในชุมชนมีความสามัคคี เกิดการรวมกลุ่มมากขึ้น มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา
ร่วมกัน

โดยสรุปแล้วผลกระทบที่เกิดขึ้นจากผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบและผู้ที่ถูกผีปอบเข้าตามความคิดเห็นของแกนนำชุมชนมีทั้งผลด้านลบและผลดี ผลด้านลบคือก่อให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน ผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต เกิดความเครียด วิตกกังวลและความกลัวขึ้นในชุมชน อีกทั้งยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการทำพิธีกรรมปราบผี ส่วนผลดีที่รวบรวมได้คือ คนกลัวการทำผิดมากขึ้น ทำบุญมากขึ้น เกิดความสามัคคี รวมกันเป็นกลุ่ม เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา

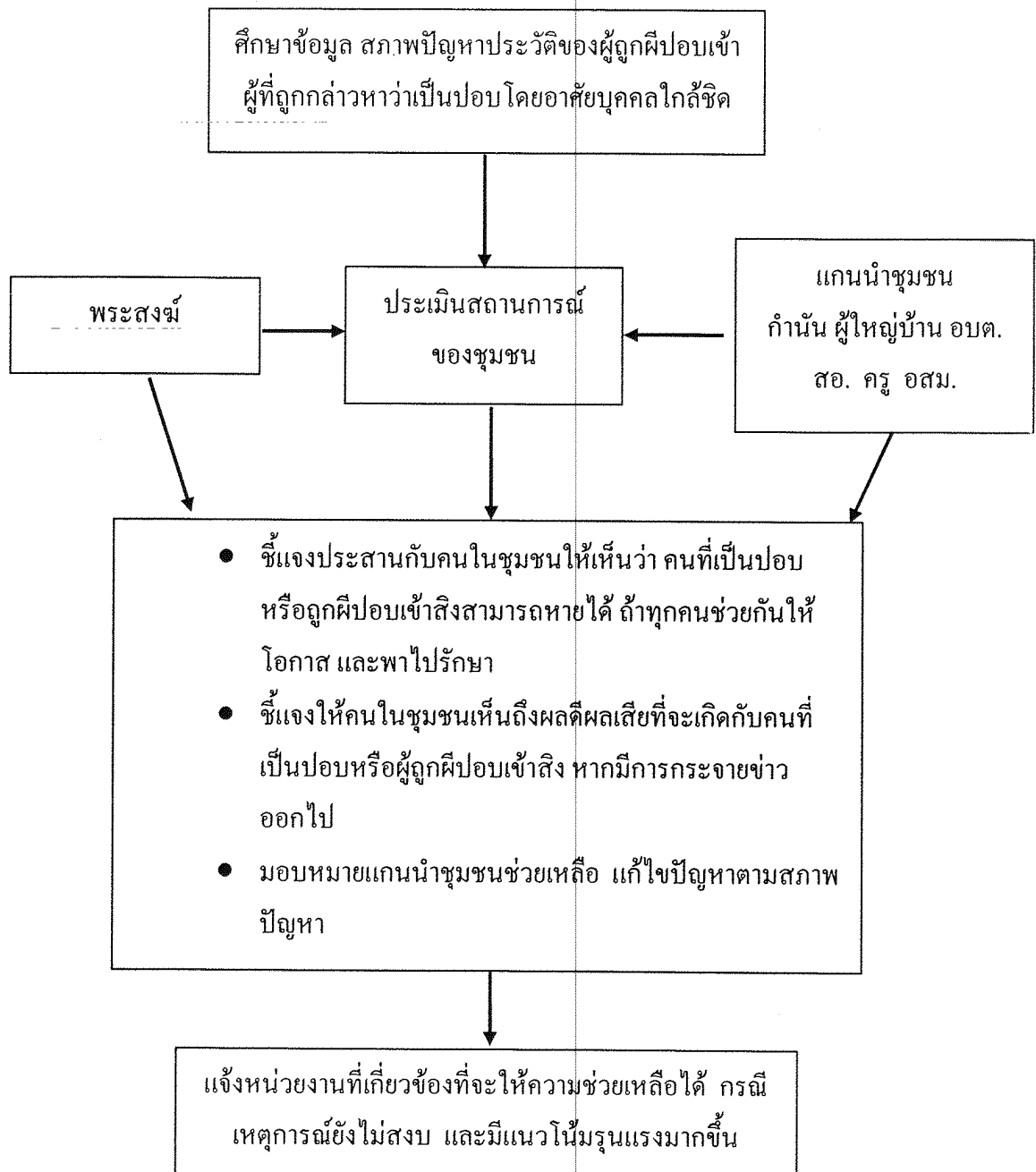
บทที่ 3

แนวทางการดูแลช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤต จากผีปอบ ผีเข้า และความเชื่ออื่น ๆ

ในการประชุมกลุ่มย่อยแกนนำชุมชนในการประชุมสัมมนาการพัฒนาเทคโนโลยีการช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤตจากผีปอบและความเชื่ออื่น ๆ โดยให้แกนนำชุมชนได้ประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤตจากผีปอบ ผีเข้าและความเชื่ออื่น ๆ เมื่อเกิดเหตุการณ์ในชุมชน ดังนี้

1. ผู้นำหรือแกนนำชุมชนได้รับแจ้งเรื่องการเกิดกรณีผีปอบ ผีเข้า
2. ประชุมกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบล ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครหมู่บ้าน ประธานชมรมต่าง ๆ เป็นต้น ร่วมประเมินเหตุการณ์ ปัญหาสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
3. ศึกษาข้อมูล สภาพปัญหาและประวัติของผู้ถูกผีปอบเข้า ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นปอบโดยสัมภาษณ์พูดคุยกับบุคคลใกล้ชิด
4. ประเมินสถานการณ์ของชุมชน
5. ชี้แจงประสานกับคนในชุมชนให้เห็นว่า คนที่เป็นปอบหรือถูกผีปอบเข้ายังสามารถหายได้ ถ้าทุกคนช่วยกันให้โอกาสและพาไปรักษาอย่างถูกต้อง
6. ชี้แจงให้คนในชุมชนเห็นถึงผลดี ผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับคนที่ถูกผีเข้า และคนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบ
7. มอบหมายหน้าที่ให้แกนนำชุมชนดังกล่าว ให้ความช่วยเหลือ ตามสภาพปัญหาที่ประเมินได้ เช่น การทำพิธีกรรมทางศาสนา ผูกแขน รดน้ำมนต์
8. พูดคุยให้กำลังใจ ครอบครัว คนที่ถูกกล่าวหาและผู้ที่ถูกผีสิง ให้พิสูจน์ตัวเอง เช่น เข้าสังคมพูดคุยกับเพื่อนมากขึ้น มีส่วนร่วมในชุมชน หรือทำตามที่ชุมชนต้องการ เช่น ให้หมอธรรมชาติรักษา แต่การรักษาต้องไม่เกิดอันตรายต่อตนเองหรือคนในครอบครัว ไม่สูญเสียเงินทอง ทรัพย์สินจำนวนมาก
9. ชุมชนให้โอกาสผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในชุมชน
10. แจ้งองค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศูนย์สุขภาพชุมชน โรงพยาบาลเพื่อจะได้หาแนวทางช่วยเหลือหากไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้

แผนภูมิการช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤตจากผีปอบ ผีเข้าและความเชื่ออื่น ๆ

บทที่ 4

แนวทางการป้องกันการเกิดปัญหาความวุ่นวายในชุมชนจากข่าวลือ ความเชื่อเรื่องผีปอบและความเชื่ออื่น ๆ

เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาความวุ่นวายภายในชุมชน จากข่าวลือความเชื่อเรื่องผีปอบและความเชื่ออื่น ๆ จากการอธิบายของแกนนำชุมชน มีแนวทางแก้ไขปัญหาย่างสร้างสรรค์และไม่ขัดแย้งกับความเชื่อของคนในชุมชน แกนนำชุมชนได้ร่วมกันกำหนดแนวทางดังต่อไปนี้

1. ในสถานการณ์ปกติทั่วไป

1.1 สร้างความสัมพันธ์อันดีในการทำกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดความสามัคคี

1.2 ส่งเสริมการทำกิจกรรมรวมกลุ่มของคนในชุมชน เช่น การรวมกลุ่มสหกรณ์อาชีพเสริมของชุมชน

1.3 ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนมีศรัทธาในการเข้าวัด ฟังธรรม ทำบุญกุศล เพื่อเป็นเครื่องช่วยพัฒนาจิตใจ และมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจตามหลักคำสอนของศาสนา

1.4 ส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนได้รับการศึกษา และเห็นความสำคัญของการศึกษา เพื่อให้เข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนในเชิงเหตุผลและอธิบายได้โดยทางวิทยาศาสตร์

2. ในสถานการณ์เมื่อเกิดเหตุการณ์

2.1 เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เช่น การประชุมแกนนำในชุมชน กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียน อสม. อบต. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ปกครอง ให้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริงแก่คนในชุมชนในกรณีมีการกล่าวอ้างสาเหตุการตายว่าถูกกระทำโดยผีปอบ

2.2 ให้ความช่วยเหลือครอบครัวผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบ และครอบครัวผู้ที่ถูกผีเข้า โดยการติดตามเยี่ยมบ้านและคนในครอบครัว เพื่อให้กำลังใจและให้ความมั่นใจว่าคนในชุมชนคอยช่วยเหลือสนับสนุนเมื่อเกิดปัญหา

2.3 ให้ผู้ถูกกล่าวหาได้พิสูจน์ตนเอง เช่น การเข้าร่วมทำบุญที่วัด การร่วมงานกิจกรรมของหมู่บ้าน เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนเห็นว่าไม่ได้เป็นผีปอบตามข่าวลือ

2.4 จัดพิธีบายศรีสู่ขวัญหลังจากที่เหตุการณ์สงบ จัดให้ทั้ง 2 ฝ่ายเพื่อให้เกิดความสามัคคี อยู่ร่วมกันได้

2.5 ลดการกระจายข่าวสารในชุมชนในทางลบที่ทำให้ข่าวลือแพร่กระจายข่าวสารมากขึ้น

บทที่ 5

สรุป

ความเชื่อเรื่องผียังคงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะคนอีสานบางแห่ง ผีเป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจเหนือธรรมชาติที่ชาวอีสานให้ความสำคัญ เพราะผีผูกพันอยู่กับการดำเนินชีวิต ตั้งแต่เกิดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ผีทำให้ชาวอีสานดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเดียวกันด้วยความราบรื่น สงบสุข เอื้อต่อการดำเนินชีวิตให้มีความสุข ไม่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน โดยไม่ต้องมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีศาลมากอยตัดสินคดีถึงสิ่งถูกหรือผิด แต่ในขณะเดียวกันความเชื่อเรื่อง ผียังพบว่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง แยกแยกกันของคนในชุมชน ดังเช่นความเชื่อเรื่องผีปอบที่ถือได้ว่าเป็น ความเชื่อที่ฝังลึกในจิตใจของคนอีสานมาเป็นเวลาช้านาน ปรากฏการณ์ที่จะเกิดปอบขึ้นในหมู่บ้าน ส่วน ใหญ่จะพบว่ามิเหตุการณ์ผิดปกติในหมู่บ้านก่อน โดยเฉพาะกรณีที่มีคนตายติดๆ กันอย่างผิดปกติ จากนั้น ชาวบ้านจะซุบซิบวิพากษ์วิจารณ์หาสาเหตุที่ทำให้คนตาย และมักลงความเห็นร่วมกันว่าเป็นผีปอบ ทั้งๆ ที่ไม่มีใครเคยเห็นผีปอบว่ามีรูปร่างหน้าตาอย่างไร แต่เชื่อว่าปอบเป็นต้นเหตุให้คนตายติดๆ กัน ด้วยการกินตับไต ใต้พุง ส่งผลให้เกิดความวุ่นวายโกลาหลขึ้นในชุมชน ชาวบ้านเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย เครียด วิตก กังวล ทำให้เกิดความไม่ปกติสุขเกิดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นวิกฤตที่เกิดขึ้นในชุมชน ดังนั้นการจัดทำแนวทางการ ช่วยเหลือผู้ที่ประสบภาวะดังกล่าว ให้กับทีมสุขภาพจิตในชุมชน ให้แกนนำชุมชนได้มีแนวทางปฏิบัติเป็น แนวทางเดียวกัน ก็จะช่วยให้กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สามารถปรับตัวและกลับมาดำรงชีวิตอยู่ใน ชุมชนเช่นเดิมได้

การจัดทำคู่มือแนวทางการปฏิบัติงานในระดับแกนนำชุมชนในการช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤต จากผีปอบ ผีเข้า และความเชื่ออื่น ๆ จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อให้แกนนำชุมชนมีแนวทางปฏิบัติ ในการช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤตจากผีปอบ ผีเข้า และความเชื่ออื่น ๆ 2) เพื่อให้ผู้ประสบภาวะวิกฤตจาก ผีปอบ ผีเข้า และความเชื่ออื่น ๆ ได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ซึ่งแนวทางปฏิบัติที่จัดทำขึ้นได้มาจากการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากแกนนำชุมชนที่เคยผ่านการให้ความช่วยเหลือกรณีดังกล่าวมาแล้ว เนื้อหา ในคู่มือประกอบด้วย บทนำ ที่กล่าวถึงความเชื่อตามวัฒนธรรมอีสาน ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น ความรู้ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน แนวทางการดูแลช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤตฯ และแนวทางการป้องกันการ เกิดปัญหาความวุ่นวายในชุมชนจากข่าวลือ ความเชื่อเรื่องผีปอบและความเชื่ออื่น ๆ นอกจากนี้ผู้จัดทำยังได้ เพิ่มเนื้อหาในภาคผนวกเรื่องแนวทางการพูดคุยกับผู้ประสบภาวะวิกฤตจากผีปอบและความเชื่ออื่น ๆ เพื่อให้ แกนนำชุมชนได้มีแนวทางในการช่วยเหลือจิตใจต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- สงัน สุวรรณเลิศ. ผีปอบ, ผีเข้าในวรรณคดีทางจิตเวชศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์; 2529.
- ประมวล พิมพ์เสน. ความเชื่อของสังคมอีสาน. ใน : สุขภาพจิตกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น 1. ขอนแก่น : ขอนแก่นการพิมพ์; 2540.
- สุภาพร ประดับสมุทร. อุปาทานระบาค : กรณีผีปอบ. อุบลราชธานี : โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์; 2542.
- สุพรรณ เพ็ญพันธ์. การศึกษาความเชื่อเรื่องผีปอบในบริบทสังคมไทยพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านหนองทามน้อย จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล; 2543.
- วิชณี หัตถพนม, กนกวรรณ กิตติวัฒนากุล, ทิพากร ปัญญาใหญ่ และคณะ. กรณีศึกษาเรื่อง พิธีไล่ผีปอบในช่วงการประชุม APEC: ผลของการช่วยเหลือภาวะวิกฤตชุมชน. ขอนแก่น : โรงพิมพ์พระธรรมจันทร์; 2547.
- กรมสุขภาพจิต. คู่มือการให้การปรึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2546.
- ผี : ความเชื่อ. [Online]. Available from : <http://www.school.net.th/library/create-web/10000/religion/10000-4569.html> [2007 Oct 10].

ภาคผนวก

รายละเอียดของกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งได้มาจากการประชุมกลุ่มย่อยของผู้ปฏิบัติงานในระดับแกนนำชุมชน จากการสัมมนาการพัฒนาเทคโนโลยีการช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤตจากฝิ่ปอบ และความเชื่ออื่น ๆ ในวันที่ 20-21 กันยายน 2550 เวลา 15.00-17.00 น. ณ โรงแรมโสมะ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งประกอบด้วยรายนามต่อไปนี้

สมาชิกกลุ่ม

1. พระครูปลัดณสารวิสุทธิ		เจ้าอาวาส	ประธานกลุ่ม
2. นายมงคล	ราชกิจ	แกนนำชุมชน	รองประธานกลุ่ม
3. นางยุพา	ศรีจันทร์	ประธานอสม.	กรรมการ
4. นายสุพรรณ	บุญราช	อบต.	กรรมการ
5. นางร่มเย็น	อินไชยา	อสม.	กรรมการ
6. นายประดิษฐ์	พรมเนา	ประธานอสม.	กรรมการ
7. นายบุญเยี่ยม	สาธิตา	อสม.	กรรมการ
8. นายเสถียร	พิจารณ์	สมาชิกอบต.	กรรมการ
9. นางบุญธรรม	บุตรทะมาตร	แกนนำชุมชน	กรรมการ
10. นางสุนิร	หรัญรัตน์	ประธานอสม.	กรรมการ
11. นางทองเพชร	รัตนพลที	แกนนำชุมชน	กรรมการ
12. นางสุรีย์	จำปานนท์	ผู้นำชุมชน	กรรมการ
13. นางดวงเดือน	สุชน	อาจารย์	กรรมการ
14. นายวิเชียร	โคตรดินขาว	อสม.	กรรมการ
15. นางทองสา	นนทชัย	แกนนำชุมชน	กรรมการ
16. นางเรคาร์	ศรีหาคา	อสม.	กรรมการ
17. นางบุญมี	กันยสาย	แกนนำชุมชน	กรรมการ
18. นางบางรัก	โฮมทอง	อสม.	กรรมการ
19. นางสมจิต	จันทร์วัฒนานนท์	อสม.	กรรมการ
20. นายสมพงษ์	นามไรสง	อสม.	กรรมการ
21. นายสุบิน	พลรักษา	อบต.	กรรมการ
22. นายบุญยัง	บุญหาราช	อบต.	กรรมการ
23. นายสมบัติ	เกษทองมา	อสม.	กรรมการ
24. นายสุวิทย์	ผายชาตะ	แกนนำชุมชน	กรรมการ
25. นางอำพร	โชคบัณฑิต	อสม.	กรรมการ
26. นายสุค	ศรีมะเรือง	แกนนำชุมชน	กรรมการ
27. พระครูวิวิทย์คุณ		เจ้าอาวาส	กรรมการ

28. นายทองดี	ตุพิต	ผู้ใหญ่บ้าน	กรรมการ
29. นายคำ	จันทร์ผกา	อสม.	กรรมการ
30. นางจุไรรัตน์	แก้วสีขาว	ครูชำนาญการ	กรรมการ
31. นางสมพร	ลิไธสง	อสม.	กรรมการ
32. นางนัยนา	แสนสุข	แกนนำชุมชน	กรรมการ
33. นายมนพัทธ์	วงษา	กำนัน	กรรมการ
34. น.ส.สมาพร	จันทร์พันธ์	อาจารย์	กรรมการและเลขานุการ

วิทยากรกลุ่ม

1. นางวิภาดา	คณะไชย	โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์
2. นางสาวดี	ศรีวิเศษ	โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์
3. นางศิริวรรณ	ฤกษ์ระชะกร	โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์

แนวทางการพูดคุยเพื่อช่วยเหลือจิตใจผู้ประสบภาวะวิกฤต

จากผีปอบ ผีเข้า และความเชื่ออื่น ๆ

.....

การพูดคุยสื่อสารระหว่างกันของคนเราเป็นเรื่องสำคัญ นอกจากจะทำให้เข้าใจความคิด ความรู้สึก ความต้องการของกันและกันแล้ว ยังช่วยบำบัดรักษาหรือเยียวยาสภาพจิตใจของผู้ประสบปัญหาชีวิต จนก่อให้เกิดความเครียด ทุกข์ใจ หรือไม่สบายใจได้ด้วย

ทักษะหรือเทคนิคที่สำคัญที่แกนนำชุมชนควรฝึกใช้ในการช่วยเหลือ ประกอบด้วย การถาม การฟัง การใส่ใจ การให้ข้อมูลคำแนะนำและการให้กำลังใจ ซึ่งแกนนำจะเห็นได้ว่าเทคนิคที่พูดถึงเหล่านี้เราได้ใช้กันอยู่เป็นประจำในการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงไม่เป็นการยากที่จะเรียนรู้ทำความเข้าใจและนำไปใช้ได้เหมาะสมกับโอกาสและจังหวะที่ต้องใช้ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤตอย่างได้ผลดี

การให้คำแนะนำปรึกษา มีขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างความสัมพันธ์ และความไว้วางใจต่อกัน

เริ่มแรกเมื่อท่านเป็นคนที่ได้รับมอบหมายให้เข้าไปพูดคุยกับผู้ประสบภาวะวิกฤต สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้คือ การเข้าไปทำความรู้จักกับผู้ประสบภาวะวิกฤตฯ ยังไม่ต้องถามถึงปัญหาของเขา ให้ท่านพูดคุยตามสถานการณ์ที่ท่านเข้าไปเจอ เช่น เข้าไปในขณะที่เขากำลังนั่งกินข้าว ก็ให้ถามถึงเรื่องกินข้าว “กินข้าวได้เยอะไหม” เป็นต้น เป็นการวางตัวสบาย ๆ ให้เกิดความรู้สึกเป็นเพื่อนบ้านที่พร้อมจะช่วยเหลือเขา ทำที่การแสดงออกที่เป็นกันเอง เป็นมิตร ใส่ใจในตัวเขา จะช่วยให้เขารู้สึกมีที่พึ่ง ไม่รู้สึกแปลกหน้า เกิดความไว้วางใจ และเปิดเผยให้ผู้ช่วยเหลือได้รู้จักเขามากขึ้น

2. การค้นหาปัญหา สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ใจ ไม่สบายใจ และให้การช่วยเหลือ

เมื่อท่านสังเกตว่าผู้ประสบภาวะวิกฤตเริ่มไว้วางใจ ผ่อนคลาย สังเกตได้จาก เขาสนใจที่จะตอบคำถามหรือร่วมสนทนากับท่าน ถึงตอนนี้ให้ท่านเริ่มเปิดประเด็น อาจเริ่มด้วยคำถามที่ว่า “ช่วงนี้เป็นอย่างไรบ้าง” แล้วเงียบเพื่อรอฟังคำตอบ ให้ผู้ประสบภาวะวิกฤตพูดระบายออกมา ถ้าพูดถึงเรื่องอื่น ๆ ก่อน ท่านอาจต้องรับฟัง อือออ ด้วยสักพักหนึ่ง แล้วใช้คำถามว่า “แล้วเรื่องที่ได้ยินมาเรื่องผีปอบล่ะป้าคิดอย่างไร” “ป้ารู้สึกอย่างไร” มีอะไรที่ป้าอยากเล่าให้ฉันฟังได้บ้าง เพื่อที่เราจะได้ช่วยกันหาทางออก เป็นต้น

ในระหว่างการพูดคุยเพื่อสำรวจความคิดความรู้สึก ความต้องการ มุมมองของผู้ประสบภาวะวิกฤตฯ นั้น ขอให้ท่านสังเกตกิริยาท่าทีขณะพูดด้วย จะทำให้ท่านรับรู้อารมณ์ความรู้สึกได้ดีขึ้น เช่น ขณะเล่า อาจมีน้ำตาคลอเบ้าตา ปากสั่น ซึ่งบอกลถึงความสะเทือนใจของผู้เล่า เป็นต้น ถ้าท่านสังเกตเห็นจะเป็นช่องทางที่จะให้กำลังใจได้ หรือจากการพูดคุยท่านอาจจะพบว่าเขาขาดความรู้เรื่อง

การดูแลตนเอง เรื่องโรคที่ต้องรักษา ข้อมูลที่ถูกต้องเรื่องโรคท่านสามารถให้เขาได้ รวมถึงอาจต้องให้คำแนะนำให้ไปรับบริการด้านสุขภาพ เป็นต้น

3. ขั้นตอนการพูดคุย

จากการพูดคุยกันถ้าท่านสังเกตว่าได้ช่วยเขาลดความทุกข์ใจได้บ้างแล้ว คุณได้จากสีหน้าท่าทีที่แสดงออก เช่น ยิ้มมากขึ้น หน้าตาสดชื่นขึ้น ท่านก็สามารถจบการพูดคุยในวันนั้นได้ แล้วอย่าลืม บอกเขาว่าอีก 3-4 วัน ท่านจะมาคุยกับเขาก่อน (ให้นัดในวันที่ท่านสะดวกและไปได้จริง)

ขั้นตอนต่าง ๆ เบื้องต้น เป็นการสื่อสารของคนสองคนที่คนหนึ่งคือแกนนำชุมชนที่ไปให้ความช่วยเหลือ และอีกคนคือผู้ประสบภาวะวิกฤต การพูดคุยจะเป็นไปด้วยดีได้ขึ้นอยู่กับทักษะต่อไปนี้ของแกนนำชุมชน

การถาม

การถามที่ดีจะช่วยให้คุณได้ข้อมูลที่จำเป็นและสำคัญในการให้ความช่วยเหลือ ควรถามทีละคำถาม และรอฟังคำตอบก่อนแล้วค่อยถามคำถามอื่น คำถามที่ดีคือคำถามที่เปิดโอกาสให้เขาได้เล่า ได้ระบายออกมามาก ๆ เช่น “เป็นอย่างไรบ้าง” “อะไรทำให้คุณไม่สบายใจ” “รู้สึกอย่างไรกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น” เป็นต้น

การฟัง

การฟังเป็นทักษะที่สำคัญในการช่วยเหลืออีกทักษะหนึ่ง การฟังอย่างใส่ใจนั้นคือการที่สายตาท่านมองที่เขา พยักหน้ารับรู้สิ่งที่เขาพูด จะทำให้เขาเกิดความมั่นใจที่จะพูดมากขึ้น การฟังที่ดีต้องฟังให้ได้เนื้อหาสาระที่เขาพูดมา รวมถึงฟังแล้วรับรู้ได้ถึงความรู้สึกของเขา

การให้ข้อมูล

การให้ข้อมูล คือ การบอกข้อเท็จจริง เป็นความรู้ทางวิชาการ ให้กับผู้ประสบภาวะวิกฤตทราบเพื่อเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับอาการของตนเองที่กำลังเผชิญอยู่ ท่านสามารถให้ข้อมูลได้เมื่อพบว่าผู้ประสบภาวะวิกฤตขาดข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วย

การให้คำแนะนำ

การให้คำแนะนำเป็นการบอกแนวทางปฏิบัติแก่ผู้ประสบภาวะวิกฤต ในฐานะผู้ช่วยเหลือท่านอย่าเพิ่งด่วนให้คำแนะนำเพียงเพราะว่าท่านเคยทำแล้วได้ผล หรือเคยเห็นใครทำแล้วได้ผล การให้คำแนะนำที่ดี จะทำเมื่อท่านพบว่าเขาขาดแนวทางในการปฏิบัติตัว อาจจะต้องถามประสบการณ์เดิมว่า

เขาทำอะไร ถ้าทำได้อยู่แล้วก็สนับสนุนให้ทำต่อ ถ้ายังไม่ได้ ค่อยช่วยเขาคิดและให้เขาเลือกทางเลือก ในการปฏิบัติด้วยตัวเอง

การให้กำลังใจ

การให้กำลังใจถือได้ว่าเป็นน้ำทิพย์ที่คอยขโลมจิตใจของผู้ที่มีความทุกข์ ความเสียใจ เมื่อท่าน สังเกตเห็นว่าเขามีปัญหาเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก ไม่ว่าจะเป็นความทุกข์ใจเรื่องอะไรก็ตาม การที่ ท่านชี้ให้เขาเห็นว่าเขาไม่ได้อยู่เพียงลำพัง ยังมีใครบ้างที่เกี่ยวข้องที่คอยช่วยเหลือ ช่วยให้เขาได้ มองเห็นอย่างที่เราเห็น อีกทั้งช่วยเขามองหาความหวังในชีวิตที่เป็นไปได้ เช่น เรื่องของการรักษา เรื่องของการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เป็นต้น

ข้อพึงระวังในการเข้าไปพูดคุยกับผู้ประสบภาวะวิกฤตคือ ต้องหมั่นสำรวจความคิดความเชื่อ ของตนเอง เพราะจะมีผลกระทบต่อผู้ประสบเหตุได้ เช่นถ้าเราเชื่อซะแล้วว่าเขาเป็นปอบจริง การ แสดงออกถึงความจริงใจในการช่วยเหลือก็คงเป็นไปได้ยาก ฉะนั้นต้องสำรวจตนเองและเข้าใจตนเอง และวางตนเป็นกลางไม่ให้ความเชื่อของตนเองไปรบกวนการทำงานเพื่อช่วยเหลือเขาเหล่านั้น

การที่ท่านได้ช่วยให้เขาได้เล่าความรู้สึกภายในจิตใจออกมา เป็นการลด ความทุกข์ภายในใจครึ่งหนึ่ง
การที่ท่านได้ร่วมรับรู้ความสุขที่มีในใจเขาความสุขยิ่งจะเท่าทวีคูณ